List 43. **NOVICE** Tečaj XXXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 26. oktobra 1881.

Obseg: Naznanilo novega šolskega leta podkovske šole v Ljubljani. — Razglas popotnega kmetijskega poučevanja. — Razstava goveje živine v Kranji 18. dne oktobra. — Poročilo o prvi dolenjski kmetijski razstavi v Novomestu. — Lukasov nauk, kako sadje dobro sušiti. — Gospodarske novice. — Meje dežele Kranjske v raznih časih. (Dal.) — Zborovanje šolskih društev: „Vdovskega učiteljskega društva", „Slovenskega učiteljskega društva" in „Narodne šole". Slovenski jezik pri sodnijah zopet iz groba vstal. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Naznanilo novega šolskega leta podkovske šole v Ljubljani.

Novo šolsko leto prične se 14. dne prihodnjega meseca novembra.

Kdor želí v to podkovsko šolo sprejet biti, se mora izkazati: 1) s spričalom, da se je pri kakem kovaču za kovaškega pomočnika izučil in da je po takem sposoben učiti se podkovstva napačnih in bolnih kopit in parkljev, 2) z domovinskim listom, 3) s spričbo svojega župnika ali župana, da je poštene obnaše, in 4) da zná brati in pisati slovensko, ker učni jezik na tej šoli je slovenski.

Šola traja pol leta. Kdor koncem polu leta preskušnjo dobro prestojí, more po postavi od leta 1873. patent podkovskega mojstra dobiti, ker sedaj brez preskušnje v podkovski šoli ali pred posebno, od c. kr. deželne vlade odločeno komisijo nihče ne more postati kovaški mojster.

Nauk v tej šoli je brezplačen; vsak učenec ima skrbeti le za to, da si za šolski čas oskrbí živež in stanovanje v Ljubljani, ter potrebne šolske knjige. Stanovanje dobijo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglasijo vsaj kaka dva dni pred šolskim začetkom v šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v višem podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih bolezen, zato naj bi županstva svojo skrb obračala na to, da dobi vsaka občina vsaj enega dobrega kovača.

Dosedanje celoletne šole za živinozdravniške pomočnike ne bo več, ker po novih postavah od leta 1857. in 1871. se morajo živinozdravniki, da dobijo diplomo, tri leta živinozdravstva na Dunaji učiti.

V Ljubljani 24. oktobra 1881.

Karol baron Wurzbach, predsednik c. k. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Jan. vitez Bleiweis, šolski vodja.

Razglas popotnega kmetijskega poučevanja.

Sl. ministerstvo kmetijstva je blagovolilo za letošnje leto na trojno stran nekoliko državne podpore dati za popotno kmetijsko poučevanje in je dovolilo, da — poleg gosp. župnika Mesarja in gosp. Dolenca, vodje Slapenske vinorejske šole — gosp. Gustav Pirc, adjunkt Slapenske šole, gre v nekatere kraje kmetovalcem razkladat važnost umne živinoreje, potrebo vzdržavanja dobrih plemenskih bikov itd., katerih nam po deželi še toliko manjka itd. Tudi umno napravljenih gnojišč, ki so v ozki zvezi z živinorejo, še zeló pogrešamo po deželi, čeravno je gnojna jama zlata jama kmetovalčeva. To in mnogo druzega bo predmet gosp. Pirčevemu predavanju.

Da pa naši ukaželjni gospodarji, mladi in stari, vedó, kam in kdaj pride gosp. Pirc, naznanja jim podpisani odbor to-le:

v Šenčur pri Kranji pride 30. dne oktobra,
na Dovje na Gorenjskem 1. dne novembra,
v Lesce na Gorenjskem 2. dne novembra,
v Staro Loko pri Škofji Loki 4. dne novembra,
v Mengiš pri Kamniku 6. dne novembra,
na Brdo pri Podpeči 7. dne novembra,
v Litijo na Dolenjsko 8. dne novembra,
v Dol pod Ljubljano 9. dne novembra.

Naj bi dotične častite kmetijske podružnice, pa tudi prečastita duhovščina in častiti župani in gospodje učitelji kolikor morejo v svojih krogih razglasili ta predavanja in svojim ljudem priporočili udeležbo, vsaj gré le za korist domačemu kmetijstvu, kateremu vzlasti na Gorenjskem je glavni steber živinoreja, za katero imamo tudi dobro in z lepimi podobami razjasneno slovensko knjigo, ki jo je po naročilu družbe kmetijske spisal dr. Jan. Bleiweis.

Centralni odbor c. kr. družbe kmetijske
v Ljubljani 24. oktobra 1881.

Razstava goveje živine v Kranji 18. dne oktobra.

Kakor so „Novice" uže omenile, nagnalo se je v razstavo dne 18. t. m. nad 100 glav goveje živine.

Katerim gospodarjem so se darila priznala, je tudi uže objavljeno bilo; ni tedaj druzega govoriti, nego o stvari sami.

Res je gorenjska stran Kranjske dežele po naravi svoji jako sposobna za vspešno živinorejo, a treba je bilo, z žlahno živino zboljšati domači goveji rod, ki je zmes raznovrstnih govejih plemen, Muricodolskega, Marijodvorskega in celó tudi rujavega Švajcarskega (Schwyzerbraunvieh).

Da je pa sl. kmetijska družba pravo zadela, ko je odločila za Gorenjsko za požlahnovanje govede Belansko-Pincgavsko pleme, prepričal sem se pri tej razstavi do dobrega. Ne le, da uže dokaj kmečkih gospodarjev odgojuje prav lepe čistokrvne Belanske in Pincgavske krave in tudi bike, ampak tudi domača živina križem plemenjena z Belansko kaže lepe telesne oblike. Tudi to se je moglo zapaziti, da je živina Belanska in pa domača po Belanski požlahnena prav povoljno rejena. Slišal sem od vseh strani, da ta živina zeló rada jé in se pri mesu dobro obdrži. O zadostljivosti Belanske živine, to je, da o klaji ni zbirčna in kočljiva, so vsi lastniki edini; da je pa ta lastnost velike važnosti, kdo bi mogel to zanikavati? Tudi o dobroti za molžo sem slišal marsikoga prav povoljno izrazivati se, kakor sem se tudi jaz sam s kupljenimi izvirnimi Belanskimi kravami prepričal. Prav sedaj je leto in dan, kar sem jih dobil iz Belanskega, tedaj morem sedaj zanesljivo poročati o množini letne molže.

Ena prvesnica ($2^1/_2$ leta stara) dala je, čeravno je še le po Božiču teletila, do sedaj 1897 litrov mleka, — druga, ki je dosedaj 2krat teletila, 2495, — tretja pa, ki je dosedaj 5 telet imela, 2698 litrov.

Pomisliti pa je treba, čeravno so take številke gotovo jako povoljne pri navadnem krmenju — seno srednje dobrote in malko otrobov in soli — da je morala ta živina, domá v hladnih planinah, privaditi se vročega tukajšnjega poletja. Ona tudi dolgo časa molze, tako, da skoro še le v 9. mesecu brejosti jenja molzti — hvalevredna lastnost, ki se pri naših domačih kravah, pa tudi pri Muricodolkah in Mariadvorkah zeló redkokrat nahaja.

Našel sem pa tudi pri naši živinoreji nekatere pomanjkljivosti, katerih ne smem zamolčati, vsaj gré za zboljšanje; dokler pa niso znane slabosti, jih tudi ni mogoče odpraviti. Marsikatera žival bila je za pleči nekoliko prazna, zato naj pazijo umni živinorejci, da zbirajo za plemenske bike take junce, ki so v tem telesnem delu popolnoma hvalevredni, to je, polnega zaplečja. Prav tako naj se preveč vsedlane živali po mogočosti izključujejo od plemenstva.

Kakor nerad, vendar ne smem zamolčati, da mi je hudo delo, ko sem videl nekega telesno prekrasno stvarjenega bika, umazanega do kolen in beder. Snažnost je gotov pomoček k vspešniši živinoreji, in na to ne bi smeli naši živinorejci nikdar pozabiti, prav za prav še le se učiti.

Zakaj dandanes sloví sicer geografično mala Švajca po svoji živinoreji? Ali so res morda ondi kmetje od narave tako izvrstno bistroumni? Ne! Učili so se; njih vlada skrbela je, da so jih razumni možje podučevali, kako se ima ravnati z živino, kako jo krmiti, kakošno izbirati za pleme itd. Vsega tega ni še bori kranjski kmet dobil in zato ne smemo biti preostri sodniki, sicer morali bi druge kroge obsoditi in ne kmetov.

Sl. kmetijska družba naj nadaljuje srečno pričeto svoje delo in ker je po izkušnjah dokazano, da še le v 6. rodu se vsa kri iz živine v živino tako prelije, da se dospe do popolne zboljšave domače živine, naj toraj ona skrbi, da bo visoko c. k. ministerstvo vsaj še kakih 10 let delilo subvencije za nakupovanje žlahne plemenske Belanske živine; ko bi pa ministerstvo ne hotelo nadaljevati svojih podpor toliko časa, naj deželni zbor te prevažne podpore ne pozabi privoliti, ki edina bo dovedla kranjske gospodarje do boljšega blagostanja.

Merodajni krogi pa naj tudi ne zabijo, da le v rokah res razumnega in izvedenega moža more sleherno opravilo povoljno razvijati se, tako tudi živinoreja, toraj naj skrbijo tudi za zdrav primeren pouk živinorejcem!

Poročilo o prvi dolenjski kmetijski razstavi v Novomestu.

Spisal Anton Derganc.

Z ozirom na priznani veliki vpliv, ki ga imajo javne razstave kmetijskih pridelkov in vsega tega, kar je ž njimi v zvezi, na napredek kmetijstva, je kmetijska podružnica novomeška v svojem občnem zboru 18. avgusta t. l. sklenila, da naj bi se osnovale premakljive kmetijske razstave, ki bi se potem vsako leto vrstile v Novomestu, v Krškem in v Metliki, kar se je uže leta 1877. dne 4. aprila v občnem zboru sicer sklenilo, zarad elementarnih nezgod pa, od katerih bila je naša Dolenjska zeló obiskovana, do letošnjega leta ne izpeljalo. — Kmetijska podružnica je izvolila za letošnji razstavni kraj Novomesto in odločila za razstavne dneve 2., 3. in 4. oktober, ob enem pa tudi imenovala razstavni odbor in sodnike zastran razpisanih daril.

Tudi Krška kmetijska podružnica je imenovala svoje ude za razstavni odbor in sodnike, za Metliško podružnico, katera je uže po smrti Homača, bivšega predsednika te podružnice brez načelnika, sta imenovala prva dva razstavna odbora te ude.

Razstava se je vršila v prostorih prvega narodnega doma v Novomeški čitalnici, katero je gosp. predsednik čitalniškega društva razstavnemu odboru radovoljno prepustiti blagovolil.

Razstavo otvoril je 2. oktobra dopoludne ob 10. uri c. kr. okrajni glavar gosp. Jožef Ekel, katerega imenoval je c. kr. deželni predsednik velečastiti gospod Winkler svojim namestnikom, ker njemu samemu ni bilo mogoče pri razstavi navzočemu biti zarad obravnav v deželnem zboru. 4. oktobra ob 12. uri opoludne zatvoril je zopet gosp. okrajni glavar razstavo.

C. kr. kmetijska družba v Ljubljani bila je zastopana po gosp. Rih. Dolencu, vodji deželne sadje- in vinorejske šole na Slapu.

2. oktobra predaval je gospod vodja Dolenec o vinoreji in o važnosti sadjereje, osobito za našo Dolenjsko v krasnem govoru, in gosp. predsednik razstavnega odbora Anton Ogulin o moštnih in vinskih preiskavah in 3. oktobra o trtni uši.

Za darila odločil je razstavni odbor častne diplome 1. in 2. reda in pohvalna pisma. Prve delila je c. kr. kmetijska družba, druge podružnica novomeška, ker je bilo Novomesto prvi razstavni kraj in načelnik razstavnega odbora.

Razstavnemu odboru načelnik je bil gospod Anton Ogulin, namestnik načelnika kmetijske podružnice novomeške; — udje temu odboru pa so bili: za kmetijsko podružnico novomeško: Franjo Pintar, posestnik, Florijan Skaberne, posestnik, Anton Derganc, tajnik, — za kmetijsko podružnico krško: Janez Knavs, vikar v Krškem, Fr. Gregorič, posestnik v Krškem, — za kmetijsko podružnico metliško: Franjo Kastelic stareji, in Franjo Kastelic ml., oba kupca v Novomestu.

Sodniji zastran razpisanih daril je bil načelnik: gosp. Rihard Dolenc, vodja deželne sadje- in vinorejske

šole, — udje pa so bili gg.: M. Fahrer, oskrbnik raške grajščine, Fr. Gregorič, Franjo Kastelic ml., Fr. Kastelic star., Oswald Schwarzer.

Razklad I.

Vina.

V ta razklad so poslali: Baron Gagern, grajščina Mokrice: navadno vino 1875, črno vino 1879, zelenika 1879, Izabela 1880, — Martin vitez Hočevar, posestnik v Krškem: belo vino 1872, 1877, 1879, — Viljem Pfeifer, posestnik v Krškem, deželni in državni poslanec: belo vino 1868, 1875, 1876, 1879 dve vrsti, — Ivan Pfeifer, posestnik v Krškem: črno vino 1879, — Ivan Knavs, vikar v Krškem: belo vino 1875, 1879, črno vino 1880, — Jože Wester, oskrbnik Radelske grajščine: belo vino 1879, — J. Lenk iz Raške grajščine: belo vino 1878, 1879, črno vino 1880, — Franjo Gustin, kupec v Metliki: belo vino 1875, 1877, — Fr. vitez Langer iz grajščine Breitenau: tri vrste belega vina, — Ervin grof Auersperg: belo vino 1877—1880, črno vino 1879, — grof Anton Barbo, vino iz suhih jagod 1875, 1879, belo vino 1879, črno vino 1879, — dr. Jožef Supan, odvetnik v Ljubljani, črno vino 1879, — Fr. baron Wampold iz grajščine Hmelniške: belo vino dve vrsti 1877, 1878, 1879, tri vrste 1880, črno vino 1878, 1879, — Franjo Pintar, posestnik v Novomestu: dve vrsti belega vina 1879, dve vrsti črnega 1879, — deželna vinorejska šola na Slapu: Rizling 1877, 1879, Rulandec 1880, Burgunder 1880, — Franjo Gregorič, posestnik v Krškem: dve vrsti belega vina 1879, — Ana Jelenc, posestnica v Bršlinu: belo vino 1879.

Razklad II.

Grozdje.

V ta razklad so poslali: Viljem Pfeifer, Krško, 14 vrst, — Ivan Pfeifer, Krško, 12 vrst, — Ivan Knavs 8 vrst, — J. Lenk, Rake, 14 vrst, — Ervin Auersperg celo trto „beli španjol“ s 40 grozdi, — Anton grof Barbo 12 vrst, — Fr. baron Wampold 23 vrst, — Fr. Pintar 8 vrst, — Anton Aleš, dekan v Semiču, 12 vrst, — Fr. Wacha 20 vrst, — kmetijska podružnica iz Metlike 15 vrst, — Fr. Kerin iz sv. Križa 8 vrst, — F. Šveiger, župnik na Radovici, 20 vrst, — dr. J. Rozina 16 vrst, — Flor. Skaberne 15 vrst, — Fr. Rus 8 vrst, — Ivan Povše 1 vrsto „Izabelo“, — vitez Tous. Fichtenau 16 vrst.

Razklad III.

Postranski pridelki vinoreje.

V ta razklad so poslali: Anton grof Barbo: slivovko, — Ed. Kuralt iz turnške grajščine pri Semiču „galegno“ in žganje iz tropin, — Franjo Kastelic ml. galegno, žganje in slivovko, — Franjo Kastelic stareji vinski kamen, — Anton Smola murvino slivovko.

Razklad IV.

Sadje.

V ta razklad so poslali: Ervin grof Auersperg 9 vrst jabelk, — J. Lenk češplje brez dima, — kmetijska podružnica metliška 6 vrst jabelk, — Jožef Ekel, c. k. okrajni glavar, 1 vrsto hrušek in 1 vrsto breskev, — dr. Ferdo Böhm 1 vrsto jabelk, — Jan. Deak 2 vrsti hrušek in 4 vrste jabelk, — J. vitez Savinšek 1 vrsto jabelk in češplje brez dima, — Anton Aleš prunele, — Ed. Kuralt prunele.

Razklad V.

Žito in žitna semena.

V ta razklad so poslali: Baron Gagern 3 vrste ovsa, svitlo pšenico, — Ervin grof Auersperg 4 vrste koruze, — J. Lenk 1 vrsto pšenice, deteljno seme, in 4 vrste koruze, — Franjo vitez Langer svitlo pšenico, — J. vitez Savinšek 2 vrsti koruze, — Jože Mogolič ječmen brez lusk, Jak. Mehora 2 vrsti pšenice, — Anton Smola 2 vrsti pšenice, 3 vrste ovsa, — Fr. Bobner 3 vrste koruze.

Razklad VII.

Sočivje.

V ta razklad so poslali: Baron Gagern Oberdorferjevo peso, — Ervin grof Auersperg več vrst izvrstnega sočivja, Oberdorferjevo peso, 4 vrste krompirja, — J. Lenk izvrstno sočivje, 4 vrste krompirja, — Fl. Zorko zelje in krompir, — Janez Povše krompir, — Alojzij Črnič izvrstno sočivje, 1 vrsto krompirja, — dr. Jožef Rozina izvrstno sočivje, 1 vrsto krompirja, — dr. vitez Savinšek 5 vrst fižola, redkve in zelja, — Jak. Mehora izvrstno sočivje, 1 vrsto fižola, 3 vrste krompirja, — A. Knafelc fižol, grah, buče, — Anton Smola sočivje, 5 vrst fižola, 2 vrsti krompirja, — Simon Wilfan, prošt, 1 velikansko bučo, — kmetijska podružnica metliška „Sopolak“ krompir, — Fr. Rus zelje in krompir, — Fr. Gregorčič velikansko redkev, — Jak. Košak krompir.

Razklad VII.

Hmelj.

V ta razklad je poslal: J. vitez Savinšek 1 vrsto hmelja.

Razklad VIII.

Kmetijski stroji in orodja.

V ta razklad so poslali: J. Lenk zalogo poljedelskih orodij, — Fr. baron Wampold poljedelsko orodje, sejalni stroj, stroj za ruženje koruze, mlin za debelo moko, trieur, stroj za snaženje žita, stroj sejalni za koruzo, vinski precejalnik, — Fr. vitez Langer stroj za snaženje žita, — Fr. Kastelic mlajši mlativni stroj, — Jože Hren grozdni mlin, — kmetijska podružnica novomeška grozdni mlin iz plehnih valjarjev, železni plug s plužjem, trtne škarje, orodje za cepljenje dreves.

Razklad IX.

Učni pripomočki in priprave za preiskovanje mošta in vina.

V ta razklad je poslal: Anton Ogulin grozdni atlas Göte-a, ampelografični leksikon, knjige o sadje- in vinoreji, moštno tehtnico, orodje, s katerim se natančno določuje vinsko kislino, sacharometer, tehtnico za žganje itd.

(Konec prihodnjič.)

Lukasov nauk,

kako sadje dobro sušiti.

Če je gospodar še tako dobro odbral sadje, ki ga hoče sušiti, in ima še tako dobro sušilnico, ne bode si nasušil niti za dom niti za prodaj lepega in dobrega blaga, ako se pri sušenji ne ravná tako, kakor nas podučuje slavni sadjerejec Lukas. On pa nas uči tako-le:

Kar se tiče toplote v sušilnici (pajštvi) ali v peči, treba je delati razloček med sadjem s peškami (ka-

kor so jabelka in hruške) in pa med sadjem s košicami (kakor so češplje ali slive, češnje in breskve).

Sadje s peškami potrebuje iz začetka prav vroče peči (kakor se kruh peče ali 60 do 80 stopinj gorkote po Romirjevem gorkomeru), počasi pa naj toplota odjenjuje do polovice poprejšnje (na 45 do 50 stopinj ali kakor je peč, kedar se kruh vèn vzame). Sadje, katero se v svojem soparu čeravno le malo časa pokuha, se bolje susí in je sladkeje in okusniše, pa se tudi bolje kuhati dá kakor uno, ki se ni pokuhalo v svojem soparu. Kakor hitro zapaziš, da se je sadje izkuhalo, in to se spozna po tem, ako ga lahko s slamnato bilko prebodeš, tedaj je čas, sušiti sadje v manjši gorkoti. Zatega voljo je dobro, ako sta dva prostora pripravljena za sušilo: eden zeló vroč, drugi manj.

Sadje s košicami naj se pa nasproti unemu suší iz začetka v manj vroči peči, da sok ne izteče; kakor hitro pa so se luknjice pri receljnih osušile, naj se pa pridaja več toplote.

Če se sadje prepočasi suší ali če se suší v premalo topli peči. bode kislo. Kdor je jabelčne krhlje posušil le na sapi (zraku), naj jih dene malo časa tudi v peč: veliko sladkeji bodo.

Nobeno sadje naj se pri sušilu v peči počasi ne shladí; če se počasi v peči razhladí, ni ne lepo ne svetlo. Da se nekatero suho sadje prelepo sveti, izvira odtod, da je prav vroče prišlo iz pečí in se je zunaj na zraku hitro shladilo.

Če se sadje večkrat v peč dene in potem vselej hitro shladí, bode tudi sladkeje.

Sadje, ki ga posušiti hočeš, naj je s peškami ali košicami, celo ali na krhlje zrezano, naj na lesah v sušilnici nikdar na kupe ne leží, ampak naj je vselej eno zraven drugega lepo razpoloženo.

Češplje ali slive, češnje, višnje in drobne neolupljene hrušce položi, če le moreš na lese vselej tako, da z receljni kviško stojé.

Prezeló posušeno sadje je žilavo in se ne skuha rado mehko; vselej pa se je varovati, da se pri sušenji ne sožgè in da po dimu ne diší; tako sadje je malo obrajtano in se prodá le takim ljudém, kateri ne vedó, kakošno mora suho sadje biti. *)

Iz vsega sadja s košicami, kedar je na pol suho, se dajo košice lahko izpraviti, če se malo stisne, in potem je tako sadje več vredno.

Sapa (ljuft) v sušilnicah mora suha biti, ne pa po mokrem soparu vlažna; paziti je tedaj dobro na to, da le topla suha sapa je v pajštvi in se vlaga odpravi, kar se lahko zgodí s tem, da se napravijo duški, ki se odpró in zapró, ali pa take cevi, katere odpeljujejo sopare.

Posušeno sadje mora nekoliko dni še na sapi (solncu) ležati, da se do dobrega osuší.

Da je sadje popolno posušeno, spozná se iz tega, da ne kapljice več ne moreš iztisniti iz preklane suhe češplje, hruške itd.

Suhega sadja nikoli ne smeš še toplega zložiti (zapokati) ali v zadelano tružico djati.

Ako suho sadje plesnije ali če črviči žugajo se v njem zarediti, deni ga brž v srednjo toploto, to je, v peč, ko se je kruh po peki iz nje vzel, in posuši še enkrat ga.

V suhih zračnih krajih, tudi v zabojih (kištah), če je pokrov prevrtan in v žakljih, če na sapi visijo, se suho sadje ohrani 6 do 10 let dobro.

*) Naj bi pomnili to posebno naši gospodarji, da dim suhim češpljam ali slivam jemlje ceno.

Gospodarske novice.

Za izvažanje prešičev in svinjskega mesa iz Srbije se je v Belemgradu ustanovila družba trgovcev. Vlada jej s podeljenimi mnozimi pravicami na roke gre pod dvema pogojema, da donese 1) to podvzetje vsaj 3 in pol milijona frankov in da se 2) izvozi na leto in dan najmanj 50.000 prešičev.

Kranjskih prešičev na Bavarsko gre letos uže tretji pot nad 200. To je vzrok, da cena svinjini le še ne pade, pa utegne še po novi klavnici viša postati.

Zgodovinske stvari.

Meje dežele Kranjske v raznih časih.

(Dalje.)

Kranjska v drugi dobi srednjega veka.

Vse imenovane pokrajine ali marke so večidel imele po samem svoje kneze ali grofe, skupaj pa so za čas Karola Vélicega stale pod furlanskim vojvodo; po tem so bile zopet bolj razločene. Ko je pa Italija s cesarsko krono došla nemškemu kralju Otonu I., bile so tiste strani izročene koroškim vojvodam, prav za prav, da se je varovala pot v Italijo. Leta 1077. pa je cesar Henrik IV. furlansko vojvodstvo, istrijansko in kranjsko marko, kakor se kaže, s slovensko vred, izročil oglejskemu patrijarhu Sigeardu in njegovim naslednikom v lastino, tako sicer, da so se patrijarhi bolj šteli med italske kot med nemške kneze. Patrijarhi so Furlanijo oskrbovali sami, Istrijo, Kranjsko s Slovensko marko vred pa so prepuščali nekaj časa Koroškim, pozneje zopet Meranskim vojvodam kakor v najem; tudi manjša posesti so delili raznim grajščakom v najemščine ali fevde. Sčasoma pa so si ti najemniki ali fevdatorji, kakor se je sploh zgodilo po Nemčiji, povzeli večje pravice, in oblast Oglejskih patrijarhov se je zmanjšala. Tako so si Goriški grofje ali knezi osvojili Goriško, Pazensko in Metliško knežijo, Vipavo in Postojno; Divinski gospodje so se polastili Krasa in Pivke; Korotanski vojvoda Udalrik III. se je od l. 1251. štel za gospoda na Kranjskem, in njegove posesti se je kot dedič l. 1270. polastil češki kralj Otokar II.; le v Istriji in Furlaniji so se patrijarhi še več časa obdržali v svoji moči, dokler jim Benečani niso vzeli vse posesti, kar se je zgodilo za patrijarhom Ludovikom III. l. 1445.

Po tem, ko je kralja Otokarja III. zmagal, je cesar Rudolf I. leta 1282. Albertu in Rudolfu, svojima sinoma, podelil Kranjsko s Slovensko marko vred, *) kakor jima je dal tudi Avstrijsko in Štajarsko.

Tem novim avstrijskim vojvodam iz habsburške hiše se je krog l. 1366. podvrgel Hugon, gospod na Reki, in posestnik Divinske, Senožeške, Premske in drugih grajščin na Krasu; od Goriških knezov jim je ravno takrat došla Postojna in Vipava; leta 1374. pa sta vojvodi Albert III. in Leopold III. podedovala Pazensko in Metliško knežijo po smrti kneza Alberta II.

Na to sta vojvodi v Ljubljani zbrala stanove Kranjske, Slovenske strani, Metlike, Pivke,

*) Zategadel bode Kranjska dežela prihodnje leto slovesno obhajala 600letnico, kar je združena s Habsburško monarhijo. Vred.

Krasa in Istrije, ter sta od njih prejela prisego vedne zvestobe.

S tem je Ljubljana postala središče vseh poprej razdrobljenih pokrajin in stranî, in Kranjsko se je začelo šteti za vojvodstvo.

Ko se je leta 1382. tudi Trst podal v oblast avstrijskih vojvod, je tudi s tem prišel v tesnejo zvezo s Kranjskim; vendar se mora opomniti, da mesti Trst in Reka ste si vedno ohranili nekaj samosvojnosti, in niste nikdar celoma stali pod kranjskim poglavarstvom. (Primeri Valvazor XI b. str. 596 in dalje.) Pa tudi zveza Kranjskega s Slovensko marko, Metliko, Pivko, Krasom in Istrijo še ni bila popolnem utrjena; v starih listinah tistega in poznejšega časa se najraje še imenujejo s posameznimi imeni, ne pa s skupnim, kot Kranjsko vojvodstvo.

V letu 1521. je cesar Karol V. svojemu bratu Ferdinandu I. prepustil avstrijske dežele s Kranjskim vred, pa Metliko, Kras in Istrijo s Trstom in Reko vred je hotel za-se pridržati; na prošnje in priporočila kranjskih stanov pa je delitev premenil tako, da je Kranjsko s pridruženimi stranmi skupaj ostalo kakor poprej. Z listom 16. maja 1522. je bilo to potrjeno, in odslej se je Kranjsko s Slovensko marko, Metliko, Pivko, Krasom in Istrijo vred smelo šteti za eno deželo ali provincijo po sedanjem pomenu. Od tistega časa pa ste se mesti Trst in Reka tudi bolj za-se šteli. S to dobo pa je bila tudi zveza Kranjske dežele z Nemčijo prav za prav izrečena. (Primeri Valvazor X. b. str. 324 in 330. „Mittheilungen“ l. 1846. str. 41).

(Konec prihodnjič.)

Šolske stvari.

Zborovanje šolskih društev:

„Vdovskega učiteljskega društva“, „Slovenskega učiteljskega društva“ in „Narodne šole“ v Ljubljani.

(Konec.)

„Novice“ ne morejo si kaj, da ne bi zavoljo časnikarske kolegialnosti spregovorile par besedí o „Učit. Tovarišu“. Rade bi one poznale takega „malarja“, ki bi nekaterim gospodom učiteljem naslikal tak list, da bi jim bil v vsem po volji. Kar je bilo uže v debatah zbora omenjeno, to rečemo tudi mi.

Ako koprnijo gospodje učitelji po „liberalnem“ časniku, no, imeli so ga uže. „Slov. Učitelj“ gotovo ni bil nič manj kot „klerikalec“; če jim je vstrezal s svojimi načeli in s svojim obsegom, zakaj ga niso podpirali in ga pustili umreti? „Klerikalni Tovariš“, kakor ga eni radi imenujejo, jim pa tudi ni po volji, in kakor radi gledajo, tako radi bi mu menda eni — menimo pa, da jih ni ravno veliko — zapeli „Miserere“, „Ruhe sanft“, „Blagor mu“ in še druge milotinke. Nad vse pa se čudimo, in prečuditi ne moremo gledé onih učiteljev, kateri se spodtikujejo nad učenimi razpravami gosp. profesorja Jos. Marn-a o našem slovstvu! Namesti da bi bili vrlemu gospodu hvaležni za njegov veliki trud, s katerim premetava raznovrstne stare in nove knjige, časnike itd., ter marljivi (nomen, omen) čbelici enako zbera posamesne drobtinice, iz katerih sostavlja temeljite životopise, ki bi bile kinč vsakemu slovenskemu časniku, jih pa nekateri zaničljivo obrekujejo, ne vedé, da si podpisujejo s tako kritiko sami sebi svoj eklatanten „testimonium paupertatis“, to je spričalo „uboštva na duhu“. Gledé na take žalostne prikazni, ki bi jih smeli najmanj iskati v sredi narodnih učiteljev, je pač popolno opravičeno, če jim z Gospodovo besedo rečemo: „Oče! odpusti jim, ker ne vedo, kaj delajo“, — „Tovarišu“ pa zakličemo s starodavno slavjansko pesmijo:

„Mnogaja leta! Mnogaja leta!
Na mnogaja leta!“

Vrnimo se po tem ekskursu v zborovanje nazaj.

Za pregledovalce računov izvoljeni so bili gospodje: Stanonik, Zarnik in Levičnik, ki so koj tudi izvršili to delo.

Novi odbor volil se je po listkih. Voljeni so bili gospodje: Močnik, Praprotnik Andrej, Stegnar, Tomšič, Govekar, Paplar, Kuhar, Režek in Žumer. Volitev prvosednika, tajnika in blagajnika sledila bo o prvi prihodnji odborovi seji.

Za zborovanje društva „Narodna šola“ ostalo je bilo le malo časa, ker so ga bile obravnave prvih dveh društev preveč vzele. Kakor je znano, je blagi namen temu društvu, nabirati denar, nakupovati na debelo (en gros) raznovrstno šolsko blago, in oddajati ga ljudskim šolam deloma za dar, deloma pa po jako znižani ceni. Ker je tedaj za obširno razpravo primanjkovalo časa, je neumorni prvomestnik gosp. Stegnar najprej imenoval blage dobrotnike, ki so v teku leta obdarovali društvo z denarnimi doneski. V prvi vrsti stojí sl. ljubljanska hranilnica, ki je darovala znamenito svoto 150 goldinarjev. Božji blagoslov jej za lepo pomoč! Gosp. dr. vitez Močnik poslal je društvu tudi letos po vsakoletni navadi 10 gold.; gosp. dr. vitez Bleiweis-Trsteniški, kanonik in stolne cerkve župnik gosp. Anton Urbas in gosp. špiritual Jan. Flis darovali so po 5 gold., dekan kamniški gosp. Jurij Križaj 3 gold. Tudi tem blagim dobrotnikom najtoplejša zahvala! Kar pa se tiče ostalih prihodkov pa tudi stroškov, sklicaval se je prvosednik na tiskano poročilo in račun, po katerem naslednje posnamemo: 34 ljudskih šol je vplačalo 127 gold. 80 kr. (prejele so šolskega blaga za 199 gold. 73 krajc.); 66 učiteljev je vložilo 134 gold. 41 kr. (blagá pa dobili za 221 gold. 96 kr.). Vseh prihodkov je imelo društvo 662 gold. 77 krajc.; stroškov pa 449 gold. 37 kr., ostane tedaj za prihodnje leto še na razpolaganje 176 gold. 53 kr., vrhu tega pa še šolskega blaga za 36 gold. 87 kr. — Sl. zavarovalna banka „Slavija“ v Pragi je imela to leto vsled velikih požarov silna povračila plačevati, toraj ni mogla biti letos „Nar. šoli“ podpornica, kakor prejšnja leta. Akoravno ji je s tem („Nar. šoli“ namreč) odšla precejšnja podpora, je vendar preskrbela in obdarovala 104 ljudske šole s 15 vrstmi raznovrstnega šolskega blaga v številu 26.961 komadičev. Z ozirom na blagi namen društva je vrli predsednik s toplo besedo prigovarjal nazočim učiteljem, naj delujejo vsak v svojem krogu, da sprosijo društvu kako denarno pripomoč. Omenil je dalje pohvalno tudi rodoljubnega fabrikanta šolskega blaga, gosp. Grubbauer-ja v Lincu, ki je lani daroval po gornji Avstriji 40.000 komadičev raznega šolskega blagá med revne šolarje. Vrli gospod skazuje se tudi „Narodni šoli“ posebno postrežljiv, zato tudi ona svojo robo kupuje pri njem. „Narodna šola“ pa prodaja tudi sama po jako znižani ceni g. Grubbauer-jeve izdelke; naj toraj gospodje učitelji kupujejo na svojo lastno korist potrebno šolsko blago pri njej, nikar naj pa ne podpirajo judovskih fabrik, ki pač rade sprejemajo naš denar, za nas same pa marajo toliko, ko za unega, ki ga na svetu ni. Obljubil je gospod predsednik, da če bodo narodni učitelji podpirali „Narodno šolo“, da si bo kaj opomogla in si kaj denarja pridobila, hoče svoj delokrog razširiti na sostavo drobnih in mičnih zabavnopodučnih knjižic za šolske bukvarne (Schulbibliothek) in dajati jih na svitlo.

V odbor so bili per acclamationem za bodoče leto zopet voljeni gospodje: Stegnar, Močnik, Praprotnik Andr., Tomšič, Praprotnik Fr., Borštnik, Govekar, Paplar in Stanonik. Prvosednik, tajnik in blagajnik se izvolijo pri prvi prihodnji odborovi seji. — Račune so pregledali in potrdili gospodje Čenčič, Levičnik in Kovšca.

Kakor vsako leto, naj je tudi letos za naprej priporočena hvalevredna „Narodna šola“ milosrčnosti naših častitih rojakov, naj so katerega koli stanu in spôla. Veliko milodarov gre iz naše dežele vsako leto na ptuje za razne blage namene. Prav in lepo je to; mi zarad tega nismo nikomur zavidni. Toda kot „prvi bližnji“ naj nam so v prvi vrsti naši lastni domači siromašni otroci, ker se nahajajo med njimi tudi taki, ki niso nič manj pozornosti in podpore vredni kot oni, za katere deluje blago „društvo sv. Detinstva“. Neutrudljivemu gosp. Stegnarju in gosp. Močniku pa, na katerih ramah sloni v resnici veliko in težavno breme vsega društvenega delovanja, njima naj dá Bog zdravje, moč in vstrajnost, da bi mogla še dolga leta tako neumorno in vspešno delati za razvitek blagih društvenih namér, kakor dozdaj!

Vez prisrčnega bratoljubja oklepala je po končanih zborovanjih pri vskupnem obedu v čitalnični dvorani zbrane učitelje. Prijazni razgovori sladili so navzočim okusno napravljeni obed. Da taka lepa prilika ne ostane brez navdušenih napitnic, razume se samo po sebi.

Naj konečno opomnimo še to, da je gosp. Stegnar med obedom (ker je pri zborovanju primanjkalo za to časa) stavil vprašanje, ali bi morda ne bilo želeti, da bi se zborovanja prihodnjega leta vršila bolj zgodaj, — vsaj v prvi polovici meseca septembra — in naj bi se za obravnave odločil čas tako, da bi se pričele popoludne; zvečer bi se napravila gledišna ali pa pevska zabava (jako dobra misel!), naslednji dopoldan pa naj bi se nadaljevalo zborovanje? Enoglasno so odobravali vsi navzoči ta nasvet.

Narodne stvari.

Slovenski jezik pri sodnijah zopet iz groba vstal.

Da narod slovenski v Avstriji živí in da ga je precejšnje število, to pač ves božji svet vé, — da je Avstrija leta 1848. postala ustavna država in da so po njej bile vsem narodom zagotovljene národne pravice, med katerimi prva pravica je ta, da jezik vsacega naroda je v javnem življenji, v šolah in uradih ravnopraven, to tudi ni nobena skrivnost, vsaj imamo cesarsko diplomo od oktobra 1848. in druzih cesarskih pisem.

Kmalu potem, ko je avstrijskim narodom zasijala danica narodne ravnopravnosti, je visoka vlada sama mislila na to, da se vsi jeziki avstrijskih narodov, ki pod absolutistično vlado niso smeli glasiti se v kancelijah, tudi zmožni naredijo stopiti po pismih v pisarnice uradniške, in v tem obziru gre posebna hvala tadanjemu c. k. ministerstvu pravosodja, katero je uže **julija meseca leta 1849.** sklicalo skupščino jugoslovanskih strokovnjakov na Dunaj, da sestavi primeren pravosloven in državniški nazovnik v vseh slovanskih narečjih, navadnih v avstrijski carevini. In gledite, meseca avgusta uže je bil sestavljen odbor, ki je na Dunaji pričel to delo. In leta 1853. je uže prišla 44 pôl debela knjiga (obsegajoča nemško hrvatsko-srbski in slovenski del) na Dunaji na svitlo pod naslovom: „Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs“.

V oddelku za slovensko narečje delali so gospodje: dr. Matija Dolenec, dvorni in sodni odvetnik, prof. dr. Miklošič in jurist Matej Cigale, poklican iz Ljubljane, ki je, kakor v predgovoru pravi, za pripravo in in popravo natisa slovenskega dela privzel zaslužnega pisatelja slovenskega gosp. Jan. Navratila, takrat c. k. oficijala najviše sodnije.

C. kr. ministerstvo pravosodja leta 1849. ni tedaj samo javno pripoznalo, da tudi slovenskemu jeziku se odpró vrata v sodnije, temuč vse storilo, da jezik naš dobi „vestes nuptiales“ za pisarne.

Al kako je tekla ta reč?! „Infandum jubes renovare dolorem“, če bi popisavati morali, kako so viši gospodje v sodnijah, ki so bili večinoma hudi nasprotniki slovenskega jezika, ravnali z njegovimi pravicami! In še posebej, kak anathema je najviša dunajska sodnija izustila o jeziku slovenskem!

Pa pustimo te sovražnike in dajmo hvalo gospodu ministru dr. Pražaku, da je z ukazom od **6. dne t. m.** zopet iz groba poklical slovenski jezik in mu pot odprl v vse sodnije vseh dežel, kjer ljudstvo slovenski jezik govorí.

Nočemo le sem zapisati preveč zamotanega oglasa Waserjevega, ki je le jurističnim ušesom razumljiv, rečemo le: pišite in dajte pisati po svojih advokatih vsa pisma, in take izročite sodnijam niže ali više instance! Vi, gospodje advokatje, pa ne zabite „Juridisch-politische Terminologie“.

Mnogovrstne novice.

* *Kronanje ruskega cara.* Priprave za to veliko svečanost se uže dalj časa delajo, vendar se še ne vé za gotovo čas, kedaj da se bode vršila. Ker je v Moskvi velika razstava, katera bode od maja do septembra trajala, trdijo eni, da se bota ruski car in carica kronati dala ali pred razstavo maja meseca, ali pa po razstavi meseca septembra. Znamenito je to, da se bode pri kronanji rabil iz slonove kosti narejeni prestol nekdanjega carigradskega cesarja Konstantina XI. Na naslanjalu prestola videti je dvoglavi bizantinski orel, na straneh pa mitologične podobe Orfeja in Euridice, Lede, Saturna, Amorjev na delfinih jahajočih itd. Ta krasni prestol podedovala je unukinja ubitega cesarja in prišel je potem z njeno doto vred l. 1492. v Moskvo. Cenjen je na 3000 rubljev. Na vrhu naslonjala pritrjen je pozlačen orel. — Prestol caričin je prekrasno orientalsko delo, okrasen sè srebernim perzijskim reliefom, v katerega je vloženo 876 diamantov in rubinov, 1223 safirov, smaragdov, turkisov, biserov itd. Zadej držita dva angelja tablico, na kateri je sledeči napis v latinskem jeziku: „Potentissimo et invictissimo Moscovitarum Imperatori Alexio, in terris feliciter regnanti, hic thronus, summa arte et industria fabrefactus, sit futuri in coelis et perennis faustum felixque omen“. (Slovenski se glasi ta napis na priliko tako-le: Najmogočnejšemu in nepremagljivemu moskovitskemu Aleksandru, ki srečno vlada tukaj na zemlji, naj bode ta prestol, z največjo umeteljnostjo in obrtnostjo narejen, srečno znamenje prihodnjega in večnega prestola v nebesih.) Ta stol je darilo armenskih trgovcev v Perziji ter prenešen v Moskvo leta 1659. Naslanjala obeh prestolov pokrila se bodeta za časa kronanja z blazinami, na katerih je vpleteno imé Nj. veličanstev.

* *Zveza Črnega in Vstočnega morja* Avstrijska deželna (Länderbank) in pa Anglobanka mislite na to zvezo ter delate uže dotične načrte. Zvezale in vredile bi se reke Sap, Dnester in Visla. Troški so proračunjeni na 80 milijonov gold. Vodna pot bi držala skozi

Rusijo, Avstrijo in Nemčijo od Odes do Gdanskega. Ker bi se s tem tudi omenjene reke vredile, zato je pričakovati, da udeležene vlade prevzemó nekoliko stroškov.

* *Število zdravnikov* po najimenitnejših državah evropskih znaša po računu dr. Raseria na 10.000 prebivalcev: v Avstriji 3, na Ogerskem 6, v Švajci 7, na Laškem 6, na Angleškem 6, v Nemčiji 3 in na Francoskem 3 zdravniki. Največ zdravnikov je pa v severoamerikanskih zjedinjenih državah, kjer jih pride 16 na gori navedeno število prebivalcev. Iz tega je razvidno, kako lahko se v Ameriki pride do doktorske diplome.

Naši dopisi.

S Šenturške gore 17. vinotoka. R. — Na prošnjo nekega prirodoslovca na Hanoveranskem, naj mu pošljem nekaj naših planinskih živih polžev, katere za neki mikroskopično preiskovanje potrebuje, stopil sem 31. dan meseca avgusta na planino Greben (2228 m), vrlega soseda Grintovca, da bi, če bo mogoče, nabral zaželenih stvari in mu jih odposlal; a kako iznenadjen sem bil, ko, pridši na višine, po trudapolnem prevračanji kamenja in prav marljivem iskanji jih jedva po štiri do pet od vsake pasme dobim, da-si drugikrat o tem času niso bili še tako redki; pa tudi drugih živalic ni bilo nikjer nobene zaslediti. Šment! si mislim nevoljen, ali ste se bojda preselili na bližnji Grintovec, ali pa, slutivši neugodno jesen in bližnjo zimo, uže zarili se v svoja zimska stanišča? Čez 14 dni potem obiskal sem uže peti pot v tem letu romantično dolino kamniške Bistrice, 16. in 29. dan meseca septembra pa sprehajal se po lepi Kokriški dolini iskaje živalic, a zopet jih ni bilo zunej; le malo število bubarčkov našel sem pod zelenim mahovjem, a še teh je bilo malo živih, marveč le prazne polževine. Vsled tega bil sem še bolj potrjen v svojih mislih, da bo kmalu jesen umaknila se zimi in jako mikalo me je takrat, vsesti se na „Pythijški stol“ ter občinstvu to prerokovati, a bal sem se malo, da bi sè svojim prerokovanjem ne ostal na cedilu, enako preroku Falbu, napovedajoćemu precejšnje število potresov za to leto, kateri, hvala Bogu, doslej niso še vznemirjali nas. Ali evo ti! — moja domišljija in kombinacije niso bile pretirane, kajti ne dolgo potem, zlasti zadnje dni minulega in v prvi polovici tega meseca sledilo je prav čmerno, večidel deževno vreme; vrstiliso se le hladni dnevi z mrzlimi nočmi; planine dobile so večkrat bele glave; snežna odeja se je vidno niže pomikala; včeraj zjutraj pa začne, po hudem nalivu v prejšnjih dneh, celó v nižinah snežiti tako hudo, da smo mislili, zima je nastopila; kajti ne samo zvišeni griči, temuč celó nižave bile so v kratkem času vse pobeljene. Sneg je sicer doli po polji in tudi na naši gori zopet zginil, a vendar kaže vse to, da letos brž ko ne ne bomo videli pod milim nebom o Božiču zrelih jagod in razcvetenih vijolic, marveč, da utegnejo v kratkem času vse drugačne cvetlice prikazati se na naših zimskih oknih, oznanujoče nam dolgo in hudo zimo. Bog daj, da bi se o tem motili!

Na Slapu 22. dne oktobra.

Javna zahvala.

Ko sem v prvi polovici tekočega meseca kakor popotni učitelj trtoreje in kletarstva po Dolenjskem potoval, šli so mi posebno prijazno na roke prečastiti gospodje: Anton Aleš, dekan v Semiču, Edvard Dev, c. k. sodnik v Črnomlji, Franjo Šetina, národni učitelj v Črnomlji, Viljem Vesel, župnik v Črnomlji, Franc Gustin, trgovec v Metliki, Daniel Trček, prošt v Metliki in Janez Pečarič, posestnik v Drašičah. Bodi vsem za to najtoplejša zahvala!

Rihard Dolenc,
vodja deželne vino- in sadjerejske šole na Slapu.

Iz Železnikov 24. okt. (*Javna zahvala.*) Blagorodna gospá Josipina Terpinčeva, lastnica fabrike barvarskega lesa na Fužinah pod Ljubljano, blagovolila je poslati po svojem vrlem ravnatelju gosp. Jamar-ju za tukajšnji šolski muzej 14 kosov raznovrstnega barvnega lesa (rudečega, rumenega in višnjevega) ter 16 zavitkov iz tacega lesa na debelo in drobno zmlete barve. Podpisani šteje si v dolžnost, blagorodni gospej lastnici in prijaznemu gosp. ravnatelju izreči za ta znameniti dar in redki učni pripomoček najtoplejšo zahvalo.

Jos. Levičnik,
učitelj in načelnik krajnega šolskega sveta.

Iz Šent-Vida pri Ljubljani 24. okt. — Danes smo s sijajnim sprevodom na pokopališče spremili visokospoštovanega našega gospoda župnika Potočnika, ki je nagle smrti umrl pred dvema dnevoma. Sprevôda udeležilo se je 41 duhovnov iz Ljubljane in drugih krajev in velika množica druzega ljudstva iz Šentvida in okolice. Lahka bodi zemljica blazemu rodoljubu!

Iz Ljubljane. — V soboto popoludne se je zaprla zbornica v reduti. Ker nimamo vseh stenografičnih zapisnikov pri rokah, ne moremo na drobno poročati, kaj vse je v reduti zdaj gospodujoča večina odobrila, kaj pa zavrgla; zato nam pa tudi ni mogoče razsojati govorov, s katerimi je v zadnji seji drug od druzega slovó jemal.

Danes brez stenografičnih zapisnikov resnici na čast le vprašamo: kaj so narodni poslanci dosegli v tem zboru? — Borba za borbo, krepki govori kakor v mnozih deželnih zborih preteklih let, al vse bilo je bob v steno pri tej večini, ki je od nekdaj sovražna našim pravičnim zahtevam, zdaj pa je celó sovražna vladi Taaffe-ovi in deželnemu predsedniku Winklerju, ki ga je Nj. veličanstvo na čelo vladi postavilo na Kranjskem.

Tak je bil letošnjega zbora položaj, ves ugoden nam in vladi nasprotni večini, zato je v nezaslišani predrznosti ne le s šivankami pikala Taaffe-a in Winklerja, temuč tudi cele bombe surovosti metala na-nju, a tudi ne prizanesla grofu Thurnu, če ni predsedoval zmerom „als einer der ihrigen“, ampak se bolj objektivno obnašal. In če v vse te silovite borbe v zbornici poslancev je še segla galerija vmes, doživeli so se oni prizori, po katerih so tako razburjeni „landtagi“ dobili ime „polnischer Landtag“.

Gospod minister, naprošen večkrat in toplo naprošen, ni hotel razpustiti sedanjega skozi in skozi illegalnega zbora — menda boječ se svojih uradnikov dr. pl. Kalteneggerja in pl. Vestenecka, pa tudi barona Apfaltrerna, dr. Schreya in druzih ustavovercev, in doživel je, da je resnica to, kar je dr. Schrey, predsednik ljubljanskega konštitucijonalnega društva, v lanskem zboru slovesno objavil, „auf Tod und Leben Kampf gegen das derzeitige Regierungssystem“!

Ali mar grof Taaffe ne pomisli, kako se s takimi javnimi dogodbami podkopuje veljava, autoriteta vlade pri ljudstvu? Kamo pa pridemo, če temu ne bode konca? Ministri prejšnjih časov so si za geslo svoje napisali besedo „eine starke Regierung“ (močna vlada), grof Taaffe je premenil ta naslov in si za geslo izbral „slabotno vlado“, katera trpi tudi najhuje brutalnosti od svojih nasprotnikov. Grof Taaffe je z blagim namenom prevzel predsedstvo ministersko, da bi sprijaznil nasprotne elemente in zacelil tako rane na-

rodov avstrijskih. Al ker se je zadostno prepričal, da ne gre z navadnimi zdravili, moral bi previdéti, da zdravnik ogenj vzame v roke, da skusi trdovatno rano izžgati, — če pa z ognjem ne gre, vzame nož in odreže raka, ki razjeda za živenje potrebni člen. Ta nož bil bi razpust Vesteneckovega deželnega zbora.

Bodo li naši narodni poslanci tudi še prihodnje leto skazali gospodu ministru ljubav, da gredo v deželni zbor? Nadejamo se od njihovega rodoljubja, da ne. Zadostovala bode menda letošnja izkušnja.

— Presvitla cesarica Marija Ana je za nove zvonove farni cerkvi v Litiji 200 gld. darovati blagovolila.

— (*Centralni odbor c. k. kmetijske družbe*) naprosil je dne 16. septembra t. l. več odličnih gospodov dežele naše, naj bi blagovolili popisati v doposlani jim tabeli, kako se je letošnja letina obnesla v njihovem okraji. — Ker nam pa nekateri gospodje še niso odgovorili, prosimo jih vljudno, naj nam prav kmalu blagovolijo poslati izpolneno dotično tabelo, da nam bode mogoče o tej zadevi o pravem času vstreči c. kr. ministerstvu kmetijstva.

Iz pisarne c. k. kmetijske družbe.

— (*Tridnevne preskušuje učencev podkovske in živinozdravske šole 20., 21. in 22. dne t m.*) so se vpričo gosp. barona Wurzbacha, predsednika družbe kmetijske, gosp. pl. Fladunga, vladnega svetnika, nekaterih gosp. odbornikov kmetijske družbe in iz Ajdovščine nalašč k preskušnjam prišedšega velikega posestnika, v obče prav ugodno izvršile. Med kovači iz podkovstva in živinozdravstva so preskušnjo prav dobro prestali in tedaj sposobni za patent mojsterstva priznani: Mohar Gašper iz Škofje Loke, Rinčov Alojzij iz Zagorja, Brenčič Valentin iz Ajdovščine, Poženelj Janez iz Borovnice, Šuc France iz Kobiljeglave na Krasu, in Pavlinič Mato iz Velikega Trgovišča na Hrvatskem. — Med učenci, ki niso kovači in se le živinozdravstva, mesogledstva in porodničarstva učili, so te preskušnje dobro prestali: Branko Anton iz Repenj, Podgoršek Janez iz Vodic, Vovk Karol iz Dobravelj na Primorskem, Tonkres Alfred iz Kerestinc na Hrvatskem, Butković Franjo iz Jaske na Hrvatskem, Zajec Martin iz Zahriba in Kralj Jože iz Domžal.

Radostni dostavljamo, da je vladni zastopnik pl. Fladung po končanih preskušnjah s toplo besedo pohvalil znanstvo učencev v umnem podkovstvu, pa tudi v drugih zdravstvenih predmetih.

— Gosp. knezoškof dr. Pogačar so po poročilih v Ljubljano došlih, na Dunaji, kamor so se 18. dne t. m. podali, očesno operacijo srečno prestali ter je po takem upati, da se jim dober vid zopet povrne.

— Potovaje iz Amerike v Rim se je prečast. škof Vertin, naš rojak Črnomaljec, unidan mudil nekoliko dni v Ljubljani. Prečastiti gospod je škof v Marketu v državi Mihigan, naslednik škofa Jan. Mraka, in tretji Kranjec, ki je škof v Ameriki.

— Dijaki knezoškofijskega Alojzijevišča so z gosp. prefektom vred 9. dne t. m. jako ginljivo slovó jemali od vodje in častnega kanonika preč. gosp. dr. Gogale, ki je 19 let bil z očetovsko ljubeznijo udan temu seminišču, 13. dne t. m. pa preselil se v bogoslovsko seminišče, jako častno sprejet. Naslednik v Alojznici mu je preč. gosp. prof. Tomaž Zupan, ves tudi udan šolski mladini.

— Veleučeni gosp. dr. Anton Jeglič, ki je uže nastopil profesuro dogmatike v tukajšnem bogoslovskem učilišči, gre kot kanonik po nujnem vabilu novega Sarajevskega škofa dr. Stadlerja v Bosno. Škoda nam! Gosp. dr. Jeglič je bil tudi marljiv odbornik „Matice slovenske“. Preč. gosp. kanonik dr. Čebašek je zopet prevzel predavanje dogmatike.

Novičar iz tujih in domačih dežel.

Z Dunaja. Jutri se pričakuje prihod laškega kralja Umberta na Dunaji, kjer ostane 3 dni. Veliko pozornost vsega sveta obrača ta shod na-se zato, ker je še popolna skrivnost, zakaj prav za prav se snideta sedaj ta dva vladarja, ko se je uže davno poprej zmerom govorilo o shodu našega in ruskega cesarja. — V oficijoznem članku se „Fremdenblatt“ raduje prihoda laškega kralja in pobija misli nekaterih listov, da je ta prihod politična demonstracija proti prihodu ruskega cara; pravi namreč, da se unanja politika avstrijska ne bo premenila po prihodu ne tega ne onega, tudi prihod laškega kralja ni nobena demonstracija zoper Angleško ali Francosko. Vederemo!

— Vsi deželni zbori so končani. Predloga vladna o upravni reformi je nekaterim bila orožje zoper ministerstvo.

— Delegaciji se po razglasu vladne „Wiener Ztg.“ pričnete 27. dne decembra na Dunaji.

Iz Trsta. — Trgovinsko ministerstvo je po poročilu „Edinosti“ naznanilo spodnje avstrijski trgovinski in obrtniški zbornici, da je v proračun za leto 1882. za tržaško razstavo postavilo znamenito svoto ter je povabilo tudi dunajsko zbornico, naj se trudi za to, da se kolikor mogoče obrtniških stvarí pošlje na razstavo. Več udov tržaške razstave je šlo v Milan, da se z naredbami tamošnje razstave seznanijo. — 15. dne t. m. bi se bilo imelo začeti postavljati poslopje za razstavo, a to se ni moglo zgoditi, ker mora tržaški mestni odbor, ki o razstavi dozdaj še besedice ni zinil, dovoliti rabo mestnega zemljišča. Tudi še znano ni, ali to dovoljenje dá, da mu je razstava trn v peti, to pa je dobro znano in tudi to, zakaj na-njo mrzí. — Ruskim judom, ki se preseljujejo v Ameriko, so v Trstu nabrali nad 20.000 frankov ter jih poslali v Pariz odboru „Alliance israellite.“

Hrvatska. Iz Zagreba. — Dogovori s krajinskimi gosposkami o spojenji krajine so končani; vršili so se pod predsedstvom bana v navzočnosti vseh sekcijskih načelnikov, vse je šlo prav gladko. Sklep je ta, da z novim letom pridejo opravila vseh treh krajinskih sekcij na hrvatsko vlado in na više sodnije; krajinski uradniki ostanejo vsi v svojih službah. — Dne 21. t. m. je bil čutiti precej hud potres; ljudje so se bali povrata lanskih potresov. — „Pozor“ se še zmiraj pridno konfiscira.

Ogersko. S Pešta. — V spodnji zbornici je finančni minister grof Szapary predložil državni proračun za l. 1882. Stroški bodo znesli 327 milijonov in 111.270 gld., dohodki pa le 301 milijon in 445.728 gold.; toraj bode primanjkljeja 25 milijonov in 665.542 gold. Lepo gospodarstvo magjarsko!

Z Rusije. — Znani Aksakov je poslal, kakor je po nekaterih časnikih brati, knezu Aleksandru tako-le pismo: „Bolgarski narod je demokratičen, ljubi socijalno enakost in hoče, da ga vladajo samo take osebe, katere je sam izvolil si in ki vživajo njegovo zaupanje. On ne mara nobene vlade z zapadnimi ustavami, marveč vlado čisto slavjansko. Ako Vaša visokost želi ostati vladar Bolgarije, se mora približati narodu.“

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.